

יחזה דעת

גליון 245

השיעור מתקיים
בכל יום ראשון בשעה 20:15
בבית המדרש 'יחזה דעת' רחוב אגסי 1 ירושלים

השיעור השבועי של מו"ר הגאון הגדול
רבי דוד יוסף שליט"א
מיום א' כ"א אדר ב' תשפ"ד
עורך ראשי: הרב אריאל סגרון

פרשת שמיני - החודש

דיני אכילת מצה בליל הסדר

נושאי השיעור: מצות אכילת מצה ומרור בליל הסדר | סוף זמן אכילת קרבן פסח | הלכה כסתם משנה | להתחיל את אמירת ה'הגדה' לאחר זמן רבינו תם | סוף זמן אכילת האפיקומן | קליות ואגוזים בזמנינו | סדר אמירת ההגדה אצל מרן זיע"א | חיוב הנשים במצוות ליל הסדר | נאנס ולא אכל מצה רק לאחר חצות אם מברך על אכילתה | ברכה על קיום מצוה מספק | אמירת ההלל וכוס רביעיית קודם חצות | יין או מיץ ענבים לארבע כוסות | יין אדום לקידוש ולארבע כוסות | ברכה על ההלל לאחר חצות

בן עזריה סובר שזמן אכילת קרבן פסח הוא עד חצות.

ג. הלכה כרבי עקיבא מחבירו או כסתם משנה

יש מחלוקת גדולה בראשונים איך פוסקים את ההלכה, אם הלכה כרבי אלעזר בן עזריה או כרבי עקיבא. שמצד אחד יש לנו כלל (עניינין 101) 'הלכה כרבי עקיבא מחברו' - שכשחברו חולק על רבי עקיבא צריך לפסוק כרבי עקיבא. וממילא להלכה זמן אכילת קרבן פסח הוא כל הלילה.
מצד שני יש כאן סתם משנה בפרק 'איזהו מקומן שאומרים אותו בכל יום' (נכחים פרק ה' משנה ח'): "הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויין, ואינו נאכל אלא צלי". המשנה כתבה בסתם במפורש שזמן אכילת הפסח הוא עד חצות כרבי אלעזר בן עזריה. וכמו כן יש משנה מפורשת בפסחים (קט"ז) כרבי אלעזר בן עזריה. ו'סתם משנה' היינו שכשרבי יהודה הנשיא סידר את המשניות וכתב משנה 'סתם' ללא כל מחלוקת, אומרים 'הלכה כסתם משנה'.

ד. סתם משנה לאידך גיסא

אכן מאידך גיסא יש לומר שיש גם סתם משנה לצד השני, שהרי במשנה הראשונה של ברכות לא מובא שיש הבדל בין קרבן פסח לשאר קרבנות, וכתוב סתם "כל הנאכלים ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר" - ובכלל זה גם קרבן פסח. וכן במשנה במסכת מגילה (ס"ז) שנינו: "זה הכלל, כל דבר שמצוותו בלילה כשר כל הלילה" - והגמרא למדה, שבא לומר שזמן אכילת קרבן פסח הוא כל הלילה. הרי שיש כאן הלכה כסתם משנה לשני הצדדים, לא שייך כאן להכריע. הרא"ש (פסחים פרק י' סימן לח) כותב, שגם אם יש סתם משנה אחד מול שניים לא אומרים בזה רוב, סתם משנה זה סתם משנה, וממילא הסתפק הרא"ש כיצד לפסוק בזה להלכה. והוא מביא בשם רבינו תם שמחמת זה הקפיד לאכול מצה לפני חצות.

א. סוף זמן אכילת הקרבנות מהתורה

אנחנו מצוים מן התורה לאכול כזית מצה בלילה הראשון של פסח. בזמן שהיה בית המקדש היתה גם מצוה מהתורה לאכול קרבן פסח בליל פסח יחד עם מצה ומרור, אך בימינו יש רק את מצות מצה ואת מצות מרור. להלכה מצות אכילת מרור בזמן הזה היא מדרבנן, ובעז"ה שיבנה בית המקדש שלושת המצוות הללו יהיו כולם מדאורייתא. יש מחלוקת תנאים האם זמן קרבן פסח מן התורה הוא כל הלילה או שזמנו עד חצות. שהנה כל הקרבנות זמנם ליום ולילה חוץ מקרבן עולה שכלל לא נאכל אלא נשרף, וכן קרבנות שלמים שזמנם שני ימים ולילה. אך על כל שאר הקרבנות כתוב (ויקרא א', טז) "ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת" דהיינו עד עלות השחר. אם למשל שחטו והקריבו את הקרבן ביום שני בבוקר, ניתן לאוכלו עד למחרת בעלות השחר. אלא ששינוי במשנה הראשונה במסכת ברכות (ס"ג) "וכל הנאכלים ליום אחד מצוותם עד שיעלה עמוד השחר" אך חכמים אמרו עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. כלומר מדאורייתא ניתן לאוכלו עד עלות השחר, וחכמים הגבילו עד חצות. וכמו כן גם מצות קריאת שמע של לילה, שזמנה כל הלילה אך חכמים הגבילו עד חצות.

ב. סוף זמן אכילת קרבן פסח

למעשה קרבן פסח זה ענין אחר לגמרי, דעת רבי אלעזר בן עזריה (נכחים 10) שמן התורה זמן אכילתו הוא עד חצות, ולומד זאת ממה שכתוב בתורה (שמות י"ב, טז): "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה" - הקב"ה עבר במצרים במכת בכורות וזה היה עד חצות, ומאידך כתוב (שם, טז) "ואכלו את הבשר בלילה הזה" - ולומד גזירה שווה 'בלילה הזה', מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות.
לעומת זאת, אמר לו רבי עקיבא, והלא כבר נאמר (שם, יח) "בחיפזון" עד שעת חיפזון - דהיינו עד זמן שיצאו מצרים שהוא היה בבוקר. ממילא רבי עקיבא סובר שקרבן פסח דינו כדין כל הקרבנות שמן התורה זמנם כל הלילה עד עלות השחר. אך רבי אלעזר

ה. קידוש בערב שבת מבעוד יום

הנה ביום שישי יש שמקילים לקדש ולאכול סעודת שבת מבעוד יום. ובוודאי שיכולים לעשות כך בלי שום בעיה. ומלבד דין פלג המנחה הרגיל יש בזה דין של תוספת מחול על הקודש. וכך סוברים הרבה ראשונים שמכיוון שאפשר לקבל תוספת שבת מפלג המנחה הרי שאפשר גם לקדש ולאכול סעודה. אכן יש מחמירים שאדם יקפיד שאחרי שיהיה צאת הכוכבים שיאכל עוד כזית, אבל מעיקר הדין לא צריך את זה, ובליל שבת אדם יכול לאכול ולשתות ולגמור את כל הסעודה לפני ששקעה החמה, ולומר גם 'רצה והחליצנו' בברכת המזון, וקיים בכך מצות סעודת שבת, מפני שיש כאן תוספת מחול על הקודש.

ו. להחמיר לקדש בליל הסדר לאחר זמן רבינו תם

אך לגבי ליל הסדר זה שונה, כיון שכתוב בתורה בפירוש לגבי קרבן פסח "ואכלו את הבשר בלילה הזה", ממילא זה צריך להיות לילה וודאי. לכן אלו שמשדלים תמיד להחמיר כרבינו תם לעניין צאת הכוכבים, שזה דבר ראוי ונכון מאד, בליל הסדר חשוב מאד להקפיד על זמן צאת הכוכבים של רבינו תם. כלומר, הנה המציאות היא שעד שגומרים את תפילת ערבית בבתי הכנסת וחוזרים הביתה, ועד שמתארגנים להתחיל את הסדר, מסדרים את הקערה וקובעים לכל אחד מקום לשבת כשיש משפחה גדולה וכו', עד שכולם מוכנים ומוזגים להם את הכוסות ומוכנים לקידוש, זה לוקח זמן. אז כדאי להמתין עוד זמן מועט עד זמן רבינו תם.

ז. קידוש ואמירת ההגדה מזמן צאת הכוכבים של הגאונים

אכן אם יש הרבה ילדים קטנים ולא ישנו ביום, לא כדאי להחמיר לגבי הקידוש להתחיל בו רק לאחר זמן רבינו תם, ואפשר יהיה להתחיל בזמן הגאונים. מכיוון שמצד דין קידוש ניתן לקדש מבעוד יום כבכל ערב שבת, ואין שום סיבה שלא נוכל לקדש גם בערב פסח מבעוד יום. אלא שבפסח נוסף על כוס זו גם דין של ארבע כוסות שאמנם זה מדרבנן אך צריך שיהיה בלילה, ולכן בוודאי שלפני צאת הכוכבים של הגאונים - כ-20 דקות לאחר השקיעה - אי אפשר לקדש כלל. אבל כיון שארבע כוסות זה מדרבנן אפשר להקל כשיטת הגאונים, אך מה שכדאי להחמיר כשיטת רבינו תם הוא באמירת ההגדה ובאכילת מצה וכו'. כמובן למי שנוהג להחמיר כדעת רבינו תם בדאורייתא בדרך כלל, שזה דבר ראוי ורצוי. ובדרך כלל מגיעים לזה עם כל העיכובים שיש בקידוש ואכילת הכרפס וכו', ולא צריך להילחץ כל כך.

ח. סוף זמן אכילת מצה כל הלילה

לעיל ביארנו שנחלקו הראשונים לגבי סוף זמן אכילת קרבן פסח, אם הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ועד חצות, או כרבי עקיבא ועד עלות השחר. ומחלוקת זו קיימת גם לגבי אכילת מצה שגם בזמנינו כאמור היא מדאורייתא. ואיתא בגמרא (פסחים טז), אמר רבא, אכל מצה אחר חצות לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובה. כיון שמצה הוקשה לפסח אז גם מצה צריך לאכול עד חצות. למעשה הרמב"ם (פסקי מהלכות חמץ ומצה הלכה טו) פוסק שזמן אכילת מצה כל הלילה, וכותב רבינו מנוח שם, שמה שרבא אמר שלא יצא היינו שהוא אמר זאת לדעת רבי אלעזר בן עזריה, שהרי זו לשונו "אכל מצה אחר חצות לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובה", כלומר רבא אומר שבדין הזה תלוי במחלוקת הזו, אבל לא בא לפסוק הלכה כמותו. שהרי אם היה אומר שהלכה כמו רבי אלעזר בן עזריה היה אומר בסתם "אכל מצה אחר חצות לא יצא ידי חובתו".

באמת אם נאמר שהלכה כרבי עקיבא מחבירו ולהלכה זמן אכילת מצה כל הלילה, יובן למה הרמב"ם פסק שאכילת מצה היא כל הלילה. וכמו כן הרי"ף לא הזכיר כלל את דברי רבא, וכותב עליו

השלטי הגיבורים שמשמע מזה שהרי"ף סבר כהרמב"ם. והרי לנו שנים מתוך שלושה עמודי הוראה, הרי"ף והרמב"ם שהסכימו שאכילת מצה היא כל הלילה.

ט. מצות אכילת מצה לאחר חצות לילה

עמוד ההוראה השלישי שהוא הרא"ש (טז) מסופק בזה, וכותב שרבינו תם היה מחמיר להקפיד לאכול את המצה לפני חצות. המשנה ברורה (סימן תעז בביאור הלכה ד"ה ויהא) מביא שזו מחלוקת ראשונים מערכה לקראת מערכה. ולהלכה למעשה, מרן השלחן ערוך לא כתב מה הדין לגבי אכילת מצה לאחר חצות, אבל הרי אנחנו אוכלים לאחר אכילת מצה, מרור, כורך, שלחן ערוך, צפון - אוכלים אפיקומן, וכתב על כך מרן השלחן ערוך (טז סעיף טו), שלאחר גמר כל הסעודה אוכלים מהמצה השמורה תחת המפה כזית כל אחד, ויש מחמירים לאכול שנים, וזכר לפסח הנאכל על השובע, ויאכלנו בהסבה ולא יברך עליו ויהיה זהיר לאוכלו קודם חצות. מרן לא כתב לשון של 'צריך' אלא כתב רק 'זהיר', אבל זה לגבי אפיקומן שבא אחרי המצה, ולכאורה משמע בשלחן ערוך שהכל זה רק זהירות בעלמא, כלומר שדעתו נוטה לכיוון שיטת הרמב"ם שהזמן הוא כל הלילה. אבל כמובן שמכיוון שהרבה ראשונים סוברים שהזמן הוא עד חצות והלכה כרבי אלעזר בן עזריה, המשנה ברורה שם מזכיר הרבה ראשונים, וגם בחזון עובדיה (פסח) מביא עוד הרבה ראשונים שסברו כן, ואמנם זו מחלוקת, אבל בספק דאורייתא כזה בוודאי שעל כל אחד להקפיד ולהחמיר לאכול את המצה קודם חצות.

הנידון הזה הוא בעיקר על מי שנאנס ולא היה ביכולתו לאכול את המצה בזמן. כגון שאשתו היתה צריכה ללדת ועד שהתפנה לאכול מצה כבר עבר חצות, וכיו"ב. אבל אם כבר הגיע חצות בדיעבד בוודאי שיאכל את המצה גם לאחר חצות, וכדעת רבי עקיבא. ולכתחילה בוודאי שצריך להיזהר ולעשות ככל האפשר כדי לאכול את המצה, כולל האפיקומן עד חצות.

י. קליות ואגוזים או שוקולד

למעשה גם מי שמקפיד על רבינו תם ב"ה יש מספיק זמן, יש זמן רב לקרוא גם את ההגדה בנחת הרי מזמן רבינו תם עד חצות יש יותר מארבע שעות, ובאמצע אמירת ההגדה אפשר לחלק לילדים - כפי שאומרת הגמרא (פסחים קה) - קליות ואגוזים כדי שלא יישנו. אצל אאמו"ר מרן זצוק"ל לא היו חוכמות, קליות ואגוזים זה קליות ואגוזים, והיו מביאים אגוזים ושקדים וכיו"ב והיה מחלק לילדים, אבל כיום אם תביא לילדים אגוזים הם ילכו לישון... מה הם יעשו עם אגוזים?! ולכן היום שיש כל מיני שוקולדים כשרים למהדרין לפסח, אפשר לחלק לילדים שוקולדים, והם עדיין חלביים כיוון שאת הבשר אוכלים רק לבסוף, והעיקר שיהיו ערים וישתתפו בהגדה, זה חשוב מאד!

כתוב (קבלת י ט) "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו" - מה הפשט בזה?! וכי מי שהוא כסיל הלב שלו ממוקם בשמאלו, ואילו החכם ליבו ממוקם לימינו?! אלא שכשקוראים את ההגדה, יש כאלו שמיד כשמתחילים מסתכלים, משמאל, כמה עמודים יש עד הסיום - מצה, מרור, שלחן ערוך, וקוראים את ההגדה כמו תהילים או זוהר, אבל לב חכם מתבונן מימין כמה עמודים כבר קראו... הרי זו הזדמנות לחזק את האמונה, לחזק את הילדים ואת כולם, לשתף את כולם.

יא. ליל הסדר על שלחנו של מרן זיע"א

אאמו"ר מרן זצוק"ל היה מקפיד שכולם ישתתפו בקריאת ההגדה, וכדי שכולם יהיו ערניים היה קורא את הקטע של 'עבדים היינו בקול רם, והיה אומר שכל אחד יקרא בלחש. אמנם מעיקר הדין יש דין שומע כעונה, אבל כיון שאולי מישהו לא כיוון כראוי לצאת או להוציא ידי חובה, לכן הטוב הוא שכל אחד יקרא בלחש. לאחר

לאחר חצות צריך לאכול את המצה מספק דאורייתא ולחומרא, ולדעת הרמב"ם אף מקיים את המצוה, ומסתבר לומר כן גם לדעת הר"ף וכמו שנתבאר לעיל. אבל מכיוון שיש הרבה ראשונים שסוברים שלאחר חצות עבר הזמן, ושהלכה כרבי אלעזר בן עזריה, ממילא מי שאוכל מצה לאחר חצות עליו לאוכלה בלא ברכת 'על אכילת מצה'.
אכן יש בנושא הזה הרבה דיונים, למשל הרמב"ם (פסק ב מהלכות ברכות הלכה יז) עצמו פוסק לגבי ברכת המזון, שאם אדם מסופק אם לברך שעליו לברך. אמנם ברכת המזון המצוה עצמה היא הברכה, אבל הרי היכן כתוב בתורה שצריך לומר שלוש ברכות? אמנם זו מחלוקת ראשונים אם צריך לומר שלוש ברכות מדאורייתא, אבל הרמב"ם (שם פסק ב הלכה ה ופסק ב הלכה ו) עצמו סבר שמדאורייתא גם אם אומר 'תודה רבה רבונו של עולם שנתת לי אוכל ושבעתי ואני מברך אותך' - יצא ידי חובה. וכן היא דעת הרמב"ן (פסק ב מהלכות לספר המצוות ש"ס א'). אלא שיש ראשונים שסוברים שהברכה היא דאורייתא אבל הנוסח הוא דרבנן, ואפשר היה לכלול את כולם בברכה אחת. ויש ראשונים שסוברים שכל שלושת הברכות הם דאורייתא.

לפיכך אם נאמר שכל שלושת הברכות הן מדאורייתא מובן למה צריך לברך כשמסופק, אך אם נאמר כדעת הרמב"ם שלא חייב לומר את הנוסח של ברכת המזון, אז למה מספק מברכים ברכת המזון? וכמו כן הרמב"ם (פסק ב מהלכות קריאת שמע הלכה יז) פוסק לגבי ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא שחזור וקורא, כיון שספק דאורייתא לחומרא. וכותב הרמב"ם, שחזור ומברך גם את ברכות קריאת שמע. ושואלים כבר הרבה ראשונים, למה עליו לברך את הברכות שוב פעם, ויש לכך כמה יישובים בראשונים, ואכמ"ל. ובהזדמנות אחרת נסביר את הדברים.

יד. סוף זמן אמירת ההלל

כאמור כתוב בפירוש בשלחן ערוך (סימן תנ"ג סעיף ב) להיות זהיר על האפיקומן לאוכלו קודם חצות. וכתב הרמ"א: "ויקדים עצמו שגם ההלל יקרא קודם חצות". ע"כ. התוספות (פסחים ט"ז ד"ה אמה) כותבים, שהלל לא צריך לאומרו לפני חצות, כיון שהוא מדרבנן, והם לא החמירו כמו שהחמירו לגבי מצה שהיא דאורייתא והוקשתה לקרבן פסח. לעומת זאת הרשב"א (בתשובה ח"א סימן תמה) ו"הר"ן (פסחים דף כו ע"ב מנפי ה"י ד"ה גרסינו) כותבים להיפך, שגם אמירת ההלל צריך להיות עד חצות.

טו. ארבע כוסות הושו לאכילת מצה ולקרבן פסח

יש אחרונים שמסבירים בדעת הרשב"א ו"הר"ן שזה רק לכתחילה, ולא התכוונו לומר שעד חצות זה מעכב. הגאון מוילנא (בביאור הגר"א על ה"מ"א ט"ז) מציין לסימן תע"ב, ושם כתוב שאת ארבע כוסות שותים רק בלילה, דהיינו לאחר צאת הכוכבים, והרי הכוס הרביעית היא על ההלל. כלומר שהגאון רוצה לומר שגם הכוס הרביעית צריכה להיות עד חצות הלילה, מפני שאם משוים את ארבע כוסות לקרבן פסח ולאכילת מצה ששתיהן צריכות להיות בלילה, ולא לאחר חצות, ממילא גם ארבע כוסות כולל הכוס הרביעית אין לשתותה לאחר חצות.

אבל כאמור כיון שזו מחלוקת, ודעת התוספות שמותר לכתחילה לשתות את הכוס הרביעית לאחר חצות, וגם בדעת הרשב"א ו"הר"ן יש אומרים שהם מתכוונים רק לכתחילה אבל בדיעבד מותר. ועל עצם ראיית הגאון מוילנא יש להוסיף ששיטת הרמב"ם באכילת מצה היא שאפשר לאוכלה כל הלילה, לכן במקום שיש דוחק בזמן אפשר להקל ולשתות את הכוס הרביעית אחרי חצות.

טז. שתיית כוס רביעית קודם חצות

אמור"ר מרן זצוק"ל היה מקפיד לשתות את הכוס הרביעית קודם חצות, אבל אצלו זה היה ענין אחר, הסדר שלו היה מאד מיוחד במינו, היה לו את כל הזמן שבעולם לשבת ולהגיד דברי תורה עם ההגדה

מכאן היו עוברים לפי התור וכל אחד קורא קטע. ומי שהיה מקבל את הקטע של 'חכם מה הוא אומר' אמור"ר היה אומר לו לקרוא את כל ארבעת הבנים... שלא יגידו זה חכם וזה רשע... והיה נותן גם לקטנים לקרוא בקול רם כדי לשתף אותם, וכמובן גם הנשים היו קוראות, הרי גם הן. פעם נתתי שיעור ארוך שנשים חייבות בכל המצוות של ליל הסדר בדיוק כמו אנשים. אפילו באמירת ההלל בליל הסדר, שאמור"ר מרן זצוק"ל כשהיה חוזר מבית הכנסת בליל הסדר היה מקפיד לשאול את הנשים אם התפללו ערבית ואמרו הלל בברכה, כמו שאנחנו הספרדים ורוב העולם נוהגים לומר בבית הכנסת בליל הסדר הלל בברכה היה מקפיד שגם הנשים יאמרו אותו בברכה לפני שמתחיל את הסדר, שהרי כך הוא לשון מרן השלחן ערוך (סימן תנ"ג סעיף ב) שהנשים חייבות בכל המצוות הנוהגות באותו לילה, ואמור"ר למד שזה כולל גם את אמירת ההלל (ראה ש"ת חזון עובדיה סימן ט).

וכשהיו אומרים את ההגדה, מפעם לפעם היה עוצר ואומר איזה פירוש, והיו פירושים שהיו מתאימים אפילו לילדים הקטנים. אני זוכר את הימים שהיה לוקח אותי על הברכיים, הייתי קטן מאד, והוא היה מספר לי על מכות מצרים, איך הקב"ה התעלל במצרים ואיך שהוא נתן להם, הוא היה אומר לנו משלים וסיפורים הפלא ופלא. ומי שרוצה חומר בקלות שהילדים ייהנו מאד ממנו, שפשוט ייקח את 'חזון עובדיה' על הגדה של פסח יש לו כל כך הרבה משלים וסיפורים, דברים נפלאים.

מאידך היה גם מקפיד לומר לנו חידושים ברמה גבוהה כשהיינו כבר בישיבות, והיה אומר לנו פלפולים, קושיות, תירוצים, זה היה ממש נפלא, זה היה שיעור של שעתיים ואף יותר. וכשהיו מגיעים בסדר לאכילת מצה, לא הרבה זמן לפני חצות, היינו אוכלים מהר מצה, מרור, שלחן ערוך, והיה מקפיד לגמור אף את ההלל לפני חצות, וכדלהלן.

יב. ברכה על מצה שמקיימים מספק

נתבאר לעיל שאם אדם נאנס ולא אכל מצה קודם חצות, שעליו לאכול מצה לאחר חצות. ויש לדון האם כאשר אוכל את המצה רשאי לברך עליה 'על אכילת מצה' או לא. וזו מחלוקת ראשונים, ומרן השלחן ערוך לא פסק בזה. למעשה המשנה ברורה (שם סק"ז) כותב שלא יברך.

רבנו יונה והראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם (שם) סוברים שבכל מצוה דאורייתא שמקיימים אותה מספק צריך גם לברך עליה, למשל מצות כיסוי הדם, שמצוה זו אינה נוהגת בבהמה כגון, פרה, שור, כבש, עז, שהרי כתוב בפסוק (ויקרא י"ג) "ואיש וכו' אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר". כלומר רק בחיה ועוף יש מצות כיסוי הדם. כששוחטים תרגול צריך לכסות את הדם ולברך 'על כיסוי הדם בעפר'.

והנה בזמננו היתה מין חיה [אני לא יודע אם זה קיים היום, מסתמא שקיים אבל אנחנו לא יודעים מה זה] שקראו לה 'כוי', שהיא ספק חיה ספק בהמה, והיא מותרת באכילה כיון שמפריסה פרסה ומעלת גרה. אבל מה הדין לגבי כיסוי הדם. סוברים רבנו יונה והראב"ד, שכיון שספק דאורייתא לחומרא לכן יש לכסות את הדם של ה'כוי', וממילא גם יש לברך על הכיסוי.

לעומת זאת, הרמב"ם (פסק ב מהלכות מאכלות אסורות הלכה יג) סבר שאמנם יש חיוב לכסות את הדם, אך אין לברך על כיסוי הדם של ה'כוי'. וכך נפסק בשלחן ערוך (וי"ד סימן כח סעיף ג).

יג. נוסח הברכות אינו מדאורייתא

יש ללמוד מזה על כל דבר שהוא ספק דאורייתא, שלמרות שספק דאורייתא לחומרא והספק הוא על המצוה, שבוודאי חייבים לקיים את המצוה, אבל כיון שהברכה היא דרבנן, לכן אין לברך. ממילא יש ללמוד שהוא הדין לענין אכילת מצה, למרות שמספק

אבל ברגע שמגיעים למצה אז כמו שאפו אותו בחיפזון גם הוא היה אוכל בחיפזון... וכשהיו מגיעים להלל האחרון הוא היה שר הרבה מאד, אבל היה מקפיד שעד שמגיע חצות הוא מסיים ושונה את הכוס הרביעית. ואז היה לוקח כמה ספרים וכל המשפחה נמצאים והיה רעש ובלגן, אבל הוא היה הולך לחדר ויושב ללמוד. והיה אומר, מי שרוצה לבוא לדבר איתי בדברי תורה אין בעיה אבל בתנאי אחד - אל תדברו איתי על הסוגיות שאתם לומדים בכולל, תדברו איתי על עניני הפסח, על מצות סיפור יציאת מצרים, מצה, מרור, חמץ, כל מה שקשור לפסח! והיינו יושבים איתו שעות!

ז. מיץ ענבים לארבע כוסות

תראו איך הכל היה מחושב אצלו, בגלל הלימוד הזה היה מקפיד לשתות מיץ ענבים, למרות מבחינת הבריאות שלו היה עדיף לו לשתות יין, יין פחות מזיק לסכרת מאשר מיץ ענבים, מיץ ענבים זה מתוק מאד, ובנוסף יש פוסקים שסוברים שלגבי ליל הסדר שתיקנו ארבע כוסות יש דין שמחה וצריך לשתות יין, יין זה משמח זה טבעי וכמו שכתוב "יין ישמח לבב אנוש" ומיץ ענבים לא משמח וכמה שישיתה לא יעזור כלום, ופסח אינו דומה לשבת שהגמרא ^{(בבא בתרא} אומרת 'סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליהם קידוש היום', אבל אאמו"ר מרן זצוק"ל היה אומר שמעיקר הדין לדעתו לא צריך להקפיד על יין ואם מחמיר תבוא עליו ברכה, והיה אומר על עצמו: אם אשתה יין אני אלך לישון, מה עדיף, לספר ביציאת מצרים כל הלילה או לקיים את החומרא הזאת של שמחה?! לכן הוא היה שותה מיץ ענבים בארבע כוסות.

אני מקפיד את הכוס הראשונה לשתות מיץ ענבים, מפני שאני חושב שגם אם נגיד שיש דין שמחה הרי לא כתוב שזה חייב להיות בכל הארבע כוסות, הכוס הראשונה זה קידוש, והיא איננה יותר מאשר שאר קידוש של כל ימות השנה, אפשר לקיים את השמחה בכוס השניה. ואני לוקח מיץ ענבים בכוס הראשונה, מכיון שבדרך כלל אנשים כמעט לא אוכלים כלום בערב פסח, באים על בטן ריקה ושותים בכוס הראשונה יין, ומי ששותה יין ואחר כך הולך לקרוא את ההגדה... הראש שלו כואב ומסתובב.

כמו כן לא כדאי לשתות יין מתוק קל, יש היום יינות מתוקים קלים של 5% אלכוהול, זה בכל מצב לא כדאי לכוס הראשונה שאדם על בטל ריקה כי זה עושה כאב ראש מהר מאד. יין יבש פחות משפיע מאשר יין קל. לכן היינות שיש היום שהם מתוקים קצת, 'מוסקטו' וכיו"ב יכולים לבלבל לו את הראש בהגדה. לכן כדאי לשתות או מיץ ענבים או מי שיכול לשתות יין יבש אדום.

יח. יין אדום בליל הסדר

בליל הסדר יש ענין לשתות יין אדום, זה לא כמו בשבת, דברתי על זה פעם באריכות, שבשבת בימינו אפילו לכתחילה אפשר לשתות יין לבן, גם אלו שהחמירו בזמנו - בימינו אפשר להקל, כיון שהיינות

הלבנים שלנו הם בדרך כלל לא לבן ממש ולפעמים זה ורוד. אבל בליל הסדר יש ענין לשתות יין אדום, אלא שאם אוהב יין לבן ויוסיף לו מעט יין אדום לצבוע אותו זה לא נורא, אבל בשבת אם רוצה שיהיה אדום ויוסיף ליין הלבן מעט יין אדום זה צחוק, זה לא שווה כלום. למה הדבר דומה? אחד הביאו לו אתרוג מלא פגמים, וגם הצבע שלו לא היה נראה טוב, והוא אמר מה הבעיה אני אצבע את האתרוג... כלומר יין שבמהותו הוא לבן מה היה עוזר שהוספת לו קצת אדום?! אבל בליל הסדר שכל הענין הוא זכר לדם, הרי שאפשר שיהיה אדום באופן מלאכותי, שיוסיף ליין הלבן מעט יין אדום. וגם אם רוצה לשתות יין יבש אולי כדאי שלא ייקח כוס גדולה, כדי שלאחר מכן יוכל לומר את ההגדה כמו שצריך.

ט. מרן זיע"א חזר בו במהדורה אחרונה

למסקנת הדברים, אאמו"ר מרן זצוק"ל אמנם היה מקפיד לומר את ההלל לפני חצות, וכך גם בשו"ת חזון עובדיה הראשון על פסח כתב להחמיר שיש לומר את ההלל רק עד חצות, אבל במהדורה האחרונה של שו"ת חזון עובדיה פסח חזר בו, וכתב שאפשר לברך לאחר חצות על ההלל גם את ברכת 'יהללוך' שאומרים אחרי ההלל וחותמים 'מלך מהולל בתשבחות' ושותים כוס רביעית אף לאחר חצות. ומי שקשה לו לגמור עד חצות, רוב האנשים זה קשה להם, רוצים להאריך קצת ורק לאחר מכן שותים כוס רביעית ואומרים 'שיר השירים' רשאים.

כ. לימוד כל הלילה בליל הסדר

מי שיכול ללמוד כל הלילה לספר ביציאת מצרים כמו שאאמו"ר מרן זצוק"ל היה עושה תבוא עליו ברכה, ותדעו לכם, שכאן בבית הכנסת 'יחווה דעת' בליל הסדר אנחנו בכל שנה מודיעים שהמקום פתוח כל הלילה ואברכים ובחורי ישיבות באים ללמוד כל הלילה ואנחנו נותנים להם מילגה מיוחדת, וכמובן יש תפילת שחרית בנץ החמה. עכשיו הממשלה מקצצים לאברכים ובחורי ישיבות אז אנחנו מוסיפים בעז"ה! הם אומרים 'פן ירבה' ואנחנו אומרים 'כן ירבה' והשנה ניתן יותר למי שבא ללמוד כאן בכל הלילה בליל הסדר לאחר סיום הסדר. ויהי רצון שכשם שעשה לנו הקב"ה ניסים ונפלאות נזכה בקרוב "כימי צאתך מארץ מצרים הראנו נפלאות", אכ"ה.

קו ההוראה העולמי

שע"י בית ההוראה 'יחווה דעת'

בנשיאות מו"ר ועט"ר הגאון הגדול רבי דוד יוסף שליט"א

6730
972732496730

ניתן להפנות שאלות אל רבני בית ההוראה שליט"א בכל שעות היום בטלפון למתקשרים מחו"ל: